

VITENSKAPELIG
HØYSKOLE

Norwegian School of
Theology, Religion and Society

«Fortell meg videre»

En tematisk tekstanalyse av utvalgte bibelfortellinger, i lys av tilknytningsteoriens relasjonelle komponenter, og drøfting av hvordan disse kan virke på barn med ulike tilknytningsstiler, med henblikk på gudsrelasjonen.

Linn Mørland

Veileder

Einar Eidsaa Edland

(Fotografi tatt av kandidaten)

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,
AVH5045: Masteroppgave i kirkelig undervisning (15 ECTS), Våren 2023

Antall ord: 11996

Forkortelser:

IAM: Indre Arbejdsmodeller

Forord

- ❖ Takk til min kollokveigruppe- dere vet hvem dere er! Jeg visste ikke at vennskap kunne vokse frem på digitale flater, men disse årene har vist meg at det rett og slett går utmerket. En ekstra takk til Gro, for alle fine samtaler og støtte i bulkete tider!
- ❖ En hjertelig takk til min veileder, Einar. Du var akkurat den jeg trengte. Rolig, stødig og svært dyktig. Takk for tilliten og respekten du viste meg og at du heiet meg fremover da jeg vaklet. Evig takknemlig.
- ❖ Tusen hjertelig takk til mine flotte og rause kollegaer, som har vist stor tålmodighet og fleksibilitet i studietiden min.
- ❖ Kjære barna mine! Dere beriker meg, hver og en. Takk for heiarop og kjærighet.
- ❖ Min kjæreste Rune. I de dypeste daler og på de høyeste fjell er du med meg. Takk for utrettelig innsats som oppmuntrer og at du har troen på meg, - alltid! Takk for alle turene vi har gått i all slags vær, hvor du har lyttet til mine utredninger og tanker om religionspsykologi og gudsbilder. Du er min viktigste sparringspartner. Takk for tålmodighet og kjærighet.

Sammendrag

Denne oppgaven er en teoretisk avhandling hvor jeg anvender tematisk tekstanalyse for å finne relasjonelle ressurser i utvalgte Jesus-fortellinger fra Det nye Testamentet. Oppgavens hovedmål er å gi større forståelse for de sammensatte dynamikkene i menneskets relasjonelle bagasje og dermed også større mulighetsrom for å ivareta de relasjonelt utrygge barna og bedre å forstå deres atferd.

Min problemstilling er som følger:

Hvilke relasjonelle komponenter finnes i utvalgte bibelfortellinger og hvordan kan disse virke på barn med ulik tilknytningsstil, med henblikk på barnets relasjon til Gud?

Den første delen av problemstillingen blir besvart i analysedelen i oppgaven. Gjennom hermeneutisk tilnærming undersøker jeg hvilke tilknytningsteoretiske konsepter som finnes i teksten. I analysen gjorde jeg to hovedfunn, om hvordan Gud er som tilknytningsperson og hvordan Gud forholder seg til mennesker. Mine funn er 1) Gud er en relasjonelt orientert og kjærlig tilknytningsperson og 2) Gud anerkjenner menneskets drivkrefter.

Den andre delen av oppgaven tar for seg del to av problemstillingen. Jeg drøfter hvordan de to hovedfunnene mine kan virke for barn med ulik tilknytningsstil, spesielt i forhold til gudsrelasjonen. Tilknytningsteorien viser til menneskets drivkrefter og balansen mellom disse to. Alle mennesker har behov for å ha begge disse drivkreftene i sving for å realisere sitt virkelige selv. I drøftingsdelen tar jeg for meg hva funnene i analysen har vist og hvordan barn med ulik tilknytningsstiler og relasjonelle erfaringer vil kunne forholde seg til Gud, til sine drivkrefter, sine medmennesker og seg selv. Jeg spør om fortellingenes relasjonelle budskap kan ha en funksjon for utrygge eller desorganiserte barn.

Jeg argumenterer med religionspsykologisk forskning og analysens funn for at Gud er en kjærlig og omsorgsfull tilknytningsperson og finner støtte til at fortellinger som bringer frem nye, korrigerende bilder av Gud og av relasjonell kvalitet, kan fungere kompenserende for barn med vonde, relasjonelle erfaringer. Fortellingens budskap kan fungere som viktige brikker der et endringspuslespill er satt i gang, men kan aldri erstatte terapi og gode, dyptgripende relasjonelle erfaringer med andre mennesker.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Tema for oppgaven.....	1
1.2	Tidligere forskning.....	1
1.3	Problemstilling.....	2
1.4	Avgrensning og presiseringer.....	2
1.5	Materiale.....	3
1.6	Metode.....	4
1.7	Disposisjon for oppgaven.....	5
2	TEORI.....	6
2.1	Tilknytningsteori.....	6
2.1.1	Tilknytningsstiler.....	7
2.1.1.1	Trygg tilknytningsstil.....	8
2.1.1.2	Utrygg, ambivalent tilknytningsstil.....	8
2.1.1.3	Utrygg, unnvikende tilknytningsstil.....	8
2.1.1.4	Desorganisert tilknytningsstil.....	9
2.1.2	Tilknytning til Gud.....	9
2.1.2.1	Å søke nærhet til Gud.....	10
2.1.2.2	Gud som trygg havn.....	10
2.1.2.3	Gud som trygg base.....	10
2.1.2.4	Korresponderende- og kompenserende tilknytning til Gud.....	11
2.2	Operasjonalisering av relasjonelle komponenter.....	11
3	ANALYSE.....	13
3.1	«Jesus går på vannet» (Matt 14, 22-33).....	13
3.1.1	Tekstens kontekst.....	13

3.1.2	Å ivareta egne behov	14
3.1.3	Selvstendighet og nærhetssøking	14
3.1.4	Tillit og tvil.....	15
3.2	«Den blinde Bartimeus» (Mark 10, 46 -52)	16
3.2.1	Tekstens kontekst	16
3.2.2	Tillit og anerkjennelse	17
3.2.3	Sett og anerkjent.....	17
3.3	«Sønnen som kom hjem» (Luk 15,11-24).....	18
3.3.1	Tekstens kontekst	18
3.3.2	Skyvefart ut i verden	19
3.3.3	Å komme til seg selv	20
3.3.4	Finne veien hjem	21
3.4	«Jesus viser seg for disiplene ved Tiberiasjøen // Jesus og Peter» (Joh 21, 1-19)	22
3.4.1	Tekstens kontekst	22
3.4.2	Tyngden av å være menneskelig	22
3.4.3	Oppmuntring og oppvåkning	23
3.4.4	Å bli sett på dypet.....	23
3.5	Sammendrag av analysen	24
4	DRØFTING.....	25
4.1	Gud er en relasjonelt orientert og kjærlig tilknytningsperson	25
4.2	Gud anerkjenner menneskets drivkrefter.....	28
4.2.1	Gud som trygg havn	28
4.2.2	Gud som trygg base for menneskets autonomi	30
5	KONKLUSJON	32
6	Litteratur.....	34

1 Innledning

1.1 Tema for oppgaven

Alle mennesker bærer med seg en historie. Fra vi fødes og i de første årene gir psykologien innsikt i at det som skjer på det relasjonelle planet, med viktige omsorgspersoner, vil prege et menneske videre i livet. Det er med på å bestemme hvordan mennesket møter omverdenen, hvor trygg eller utrygg det er i relasjoner til andre mennesker, og vil også ha påvirkning på danning av selvilde, gudsbilder og dermed også på menneskets personlig relasjon med Gud (Halstensen, 2014, s.118).

Alle mennesker som kommer i berøring med kirkelig undervisning, det være seg barn eller unge, voksne eller eldre, bærer med seg relasjonelle erfaringer som i ulik grad preger dem (Halstensen, 2014, s.118). Mitt anliggende i denne oppgaven er at kateketen, i sitt daglige virke, aldri skal glemme dette. Kunnskap om grunnleggende utviklingspsykologi, religionspsykologi og tilknytning vil kunne utruste kateketens forståelseshorisont til bedre å kunne ivareta barn og unge som er i kontakt med kirkelig undervisning.

I oppgaven undersøker jeg hvilke relasjonelle komponenter som ligger i bibelfortellingene som skal fortelles, og hva det sier om Gud. Videre drøfter jeg hvordan ulike tilknytningsstiler hos barn kan påvirke hvordan dette budskapet tolkes og erfares. Denne oppgaven vil ikke kunne gi entydige svar på hvordan en bibelfortelling tas imot av barn, men kan kun komme med hypoteser, basert på tilknytningsteori. Slik håper jeg oppgaven kan bidra til en bredere, religionspsykologisk forståelsesramme for kateketen. Religionspsykologi er altså utgangspunktet for denne oppgaven.

1.2 Tidligere forskning

Av tidligere forskning på tilknytning og gudsbilder finner jeg en empirisk masteravhandling av Kine Østerud (2016) om hvordan tilknytningsteori kan bidra til å forstå barnets relasjon til «sin trosopplærer». Maria Stensvold Ånonsen har skrevet en masteravhandling (2017) om voldsutsatte barn, og hvilken betydning dette har for kroppen. I tillegg tar hun for seg

gudsrelasjonens mulige, livgivende betydning for disse barna. En empirisk masteravhandling av Benedicte Gusland (2021) undersøker hvilken rolle bibeltekster spiller for gudsbildets utvikling hos barn som lever i en såret omsorgsrelasjon. Denne avhandlingen er nok den jeg har funnet som berører enkelte av de områdene i denne oppgaven, likevel er det forskjeller.

Jeg ønsker å bidra til en større religionspsykologisk forståelseshorisont for kateketens arbeid, med utgangspunkt i tilknytningsteori, noe som ikke er blitt forsket på tidligere, ettersom jeg vet. Jeg undersøker hvordan barns ulike tilknytningsstil kan tenkes å påvirke hvordan relasjonelle budskap i en bibelfortelling tas imot. Jeg ser fagfeltet religionspsykologi som relevant for kirkelig undervisning og derfor ser jeg masteroppgaven som relevant.

1.3 Problemstilling

Opgavens problemstilling er som følger:

Hvilke relasjonelle komponenter finnes i utvalgte bibelfortellinger og hvordan kan disse virke på barn med ulik tilknytningsstil, med henblikk på barnets relasjon til Gud?

1.4 Avgrensning og presiseringer

I denne oppgaven har jeg angitt barn som målgruppe. Mer spesifikt barn fra 7-årsalder og oppover, hvor barnet er i stand til å lage egne bilder i hodet ved å lytte til en fortelling, og er ikke lenger avhengig av konkrete for å forstå sammenhenger. Jeg ser denne alderen som en viktig alder for å utvide repertoaret for kristne fortellinger, slik at de kan gjøre seg bruk av det senere i livet. Likevel ser jeg det som nyttig for spesielt drøftingsdelen å ha livsløpsperspektiv på målgruppen. Denne oppgaven bygger på tiltro til fortellingenes kapasitet til å ligge latent og potent i mennesket. Mye av forskningen på tilknytning til Gud er basert på voksne mennesker, og selv om mye kan tyde på at funnene også gjelder barn, ser jeg det som mest adekvat å anvende et livsløpsperspektiv.

Et viktig forbehold for denne oppgaven er hentet fra psykiateren Robert Coles livslange arbeid med barn i krise. Han erfarte at fortellinger, også religiøse, kan fungere som viktige

redskaper på et senere tidspunkt i livet, når barnet møter vanskeligheter, sorg eller krise. Han hevder at å gi barn slike håpsfortellinger er livsnødvendig. I denne oppgaven har jeg barn som målgruppe, og likevel mennesker i alle aldre. Coles påpeker at fortellinger, som ligger i repertoaret fra barndommen av, kan fungere som viktige redskaper når livet blir vanskelig og mennesket trenger livshjelp. Fortellinger kan ut fra dette sies å kunne tjene som livshjelp (Leganger-Krogstad, 2019, s. 16).

Jeg forutsetter i denne oppgaven at bibelfortellingene skal formidles gjennom muntlig fortelling. Jeg ser denne metoden som mest hensiktsmessig for at fortellingen skal samspille med barnets personlige fortelling, og derfra danne et mulig utgangspunkt for nyorientering og dannelse av ny kunnskap. Å høre fortellinger kan aldri ha samme rehabiliterende kraft som terapi eller tillitsvekkende, ivaretagende og anerkjennende relasjonelle erfaringer. Dette er denne oppgavens klare begrensning.

Jeg bruker gjennomgående kateket om den som er ansvarlig for undervisningen og formidlingen. Selv om flere faglige ansatte har dette ansvaret i Den norske kirke, vil jeg i fortsettelsen, for enkelhets skyld, bruke tittelen *kateket* i denne oppgaven.

I drøftingsdelen vil jeg henwise til tilknytningsteoretiske klassifikasjoner, fire tilknytningsstiler; trygg, utrygg og desorganisert tilknytning. Jeg støtter meg til Pehr Granqvist sin henstilling om å ta disse klassifikasjonene med en klype salt, fordi de er for grove til å yte rettferdighet på individnivå, men de tjener sin sak på gruppenivå (Granqvist, 2023, s. 118). Dermed brukes klassifikasjonene i oppgaven, vel og merke med kunnskap om at dette ikke kan tjene som absolutte kategorier på individnivå.

1.5 Materiale

Mitt materiale er utvalgte bibelfortellinger. Disse er valgt fordi de på hver sin måte viser aspekter av den relasjonelle Gud. Bibelfortellingene skal i tillegg egne seg godt til muntlig fortelling og være sentrale tekster i kirkelig undervisning. Jesus er den som best kan vise hvem Gud er (Joh 14,9), og derfor velger jeg å bruke sentrale Jesus-fortellinger i denne avhandlingen.

Fortellinger kan representere en annen historie, og slik åpne et nytt vindu av forståelse og fungere som håpsfortelling. Her kan barnet identifisere sine egne, relasjonelle erfaringer opp mot fortellingens innhold. Jeg har tillit til de utvalgte bibeltekstenes evne til å snakke sant om livet. Bibeltekstene rommer allmennmenneskelige, gjenkjennelige følelser og erfaringer, også for mennesker i vår tid.

Mitt utvalg av bibeltekster er «Jesus går på vannet» (Matt 14, 22-31) «Bartimeus» (Mark 10, 46-52), «Sønnen som kom hjem» (Luk 15,11-24) og «Jesus viser seg for disiplene ved Tiberiasjøen + Jesus og Peter» (Joh 21, 1-19).

1.6 Metode

Denne masteroppgaven er en teoretisk oppgave, med hermeneutisk forståelsesmodell. Hermeneutikkens utgangspunkt er at vi ikke umiddelbart forstår, og at vi også kan misforstå. Hermeneutikken setter søkelys på mennesket, og det er et mål å fortolke menneskelige handlinger i lys av konteksten. Jeg ønsker å undersøke relasjonelle kvaliteter i tekstene, som kan bidra til å forstå menneskets relasjon til seg selv, til sine medmennesker og til Gud, samt å undersøke hvilke kvaliteter Gud har som tilknytningsperson.

Hermeneutikk er særlig velegnet til å arbeide med tekster, og den hermeneutiske sirkel gir retning for mitt arbeid med tekstene. Gjennom å la fortolkningen pendle mellom del og helhet og tilbake til del. Jeg søker, i min analyse, å ha med en helhetlig forståelse av hvilken kontekst bibelteksten står i, og veksler mellom å se på enkeltepisodes i teksten, til å vurdere dem opp mot helhetlig budskap i teksten. Gjennom hermeneutisk arbeid kan underliggende sammenhenger og dypere mening avdekkes. Dette mener jeg er en adekvat, overordnet posisjon for min analyse. (Anker, 2020, s. 50).

Refleksivt vil et hermeneutisk perspektiv forfekte at objektivitet aldri er mulig, grunnet vår forforståelse og situerhet. Min forskerrolle vil farges av at jeg forsker på mitt eget arbeidsfelt og dermed bærer med meg forforståelse og egen erfaring. I analysen av bibeltekstene tar jeg i bruk en tilknytningsteoretisk ramme og går dermed ut av egen rolle som forteller og inn som forsker. Jeg har både insider og outsider-rolle i denne oppgaven. Jeg går ut av mitt kjente felt, pedagogikk, og beveger meg inn i et ukjent felt, religionspsykologi.

Jeg anvender tematisk tekstanalyse for å finne relasjonelle komponenter i sentrale bibelfortellinger. En innvending til bruk av denne analyseformen er at den setter søkelys på deler som tas ut av en helhet. Jeg lar derfor analysen veksle mellom små enheter og større sammenhenger (Anker, 2022, s. 40). Jeg bruker tre av fire komponenter i tilknytningsrelasjonen som brukes i analysedelen; *søken etter nærhet*, *Gud som trygg havn* og *Gud som trygg base*.

Min metode er abduktiv og flytter seg frem og tilbake fra empiri til teori. Prosessen har vært dynamisk, ved at både teorien og funn fra analysen har påvirket prosessen. Dette har ført til justeringer underveis og spissing av analysekategorier i samspill med teorien (Anker, 2022, s. 80).

1.7 Disposisjon for oppgaven

Etter innledning følger teoridel, hvor jeg redegjør for den overordnede teoretiske rammeverket. Det meste av teorien her er fra det religionspsykologiske fagfeltet, i hovedtrekk består dette av tilknytningsteori og hvordan barns tilknytning kan kaste lys over relasjonen de har til Gud. Jeg vil til slutt i teoridelen gjøre rede for operasjonaliseringen av teorien og presentere konseptene jeg bruker i analysen.

Analysedelen av oppgaven undersøker bibelteksters relasjonelle ressurser, her vil jeg i hovedsak ta for meg første del av problemstillingen. I sammendraget av analysen oppsummeres funnene i to hovedkategorier. Deretter drøfter jeg mine funn i forhold til de ulike tilknytningsstilene hos barn, med henblikk på gudsrelasjonen. Drøftingsdelen vil derfor omhandle den andre delen av problemstillingen. Jeg avslutter med konklusjon.

2 TEORI

2.1 Tilknytningsteori

Religionspsykologien gir god dybdeforståelse for viktige psykologiske fenomener som virker inn på mennesket, i dets søken etter tilhørighet, tilknytning og gudsrelasjon (Danbolt, 2014, s. 30). Mens religionspsykologien studerer hva som skjer i mennesket som tror, tas det ikke stilling til hvorvidt det mennesket tror på er sant eller ikke.

Religionspsykologien er opptatt av den psykologiske dimensjonen ved gudsrelasjonen. Et av bidragene som belyser dette er tilknytningsteorien. Tilknytningsteori kan belyse hvordan mennesker knytter seg til Gud, og hvordan gudsrelasjonen påvirkes av både gudsbilde og selvbilde. Flere forskningsbidrag fra det religionspsykologiske fagfeltet har funnet gode belegg for at tilknytningsteori gir økt kunnskap om hvordan gudsrelasjonen påvirkes av individets opplevelse av å bli sett, ivaretatt og anerkjent i tidlige relasjoner til omsorgspersoner.

I det følgende gir jeg en redegjørelse for tilknytningsteoriens viktigste begreper og innhold, før jeg viser hvordan dette også kan anvendes for å forstå menneskers tilknytning til Gud.

Tilknytning som begrep sikter til relasjoner hvor et svakere individ knytter seg til et sterkere individ. Tilknytningssystemet er noe alle mennesker har i seg fra fødsel. Tilknytningssystemet aktiveres ved at barnet har skremmende opplevelser i omgivelsene, blir syk, skadet eller utmattet. Det aktiveres også ved at barnet opplever atskillelse eller trussel om atskillelse fra tilknytningspersonen (Halstensen, 2014, s. 122). Barnet gir klare signaler om at det trenger hjelp, ved å gråte eller på annen måte å søke kontakt og trygghet for sine omsorgspersoner. Hvordan barnet da blir møtt kan sies å være dannende for barnets tilknytningsstil og vil påvirke dets evne til å orientere seg i sin indre og ytre verden, forholde seg til andre mennesker og å relatere seg til seg selv. Barnet tolker om det, i kraft av å være seg selv, er elsket og anerkjent eller oversett og avvist. Dette vil også prege hvordan mennesket forholder seg til Gud (Halstensen, 2014, s. 119).

Barnet utvikler og organiserer indre, mentale representasjoner av sine relasjonelle erfaringer med omsorgspersonene, også kalt indre arbeidsmodeller (IAM). Disse bærer individet med seg gjennom hele livet. IAM rommer informasjon om selvet, de nærmeste omsorgspersonene og samspillet mellom disse (Halstensen, 2013, s. 87). Deres funksjon er hjelp til å tolke og forutsi tilknytningspersonens atferd og følelser og i tillegg å regulere barnets egne følelser, tanker og atferd. Dannelsen av arbeidsmodellene skjer for det meste i ubevisste strukturer, og er preget av svært tidlige erfaringer barnet har gjort i relasjonen, også før barnet er i stand til å lage episodeminner. Dette gjør arbeidet med å bearbeide relasjonelle sår til en komplisert prosess, siden erfaringene som virker skadelig for barnet vikler seg inn i barnets arbeidsmodeller på et så tidlig stadium at barnet selv ikke har episodeminner om det. IAM kan modereres gjennom livet, men de ubevisste elementene i IAM er med på å gjøre den vanskeligere å endre (Halstensen, 2014, s. 119).

IAM er altså ikke statisk, men kan utvikles og justeres hele livet. Slik kan vi se tilknytningsteori som en håpefull teori. En utrygt tilknyttet person kan bli trygg dersom det forekommer nye, relasjonelle erfaringer av en god og dyptgripende kvalitet, som over tid kan endre tilknytningsmønsteret hos en person (Halstensen, 2013, s. 94).

2.1.1 Tilknytningsstiler

De ulike tilknytningsstilene ble funnet ved å undersøke hvordan barn med et aktivert tilknytningssystem reagerte, i forhold til det som regnes som de fire komponentene i tilknytningsrelasjonen, søken etter nærhet, trygg havn, trygg base og separasjonsangst (Halstensen, 2014, s.117). Disse relasjonelle komponentene er også aktuelle når vi skal se nærmere på barnets tilknytning til Gud. For å få god forståelse for hvordan de ulike tilknytningsstilene vil kunne påvirke gudsrelasjonen, vil jeg nå gjøre rede for de fire stilene i tilknytningsteorien. Det beskrives her tre organiserte og en desorganisert stil.

Det er verdt å merke seg at om lag 60% av jordas allmenne befolkning har trygg tilknytningsstil. 15-20% av den allmenne befolkningen har utrygg, unnvikende tilknytningsstil, 15-20% har desorganisert tilknytningsstil og 5-10% har utrygg, ambivalent tilknytningsstil (Granqvist, 2023, s. 118ff).

2.1.1.1 Trygg tilknytningsstil

Å være trygg i tilknytningen til sine omsorgspersoner er verken et resultat av perfekte omgivelser eller feilfrie voksne. Den avgjørende er at den voksne har kapasitet til å være seg bevisst sitt ansvar som omsorgsperson. Dette ansvaret innebærer å se, anerkjenne og validere barnets følelser og behov og å ta ansvar for å reparere dersom det oppstår brudd eller skade i relasjonen. Det er normalt å feile som foreldre, men det er avgjørende at den voksne gjenkjenner dette og tar ansvar for reparasjonen.

Å være trygt tilknyttet skåner ikke barnet for livsvilkårene alle mennesker lever innenfor. Å være trygg medfører ikke at barnet unngår å oppleve frykt eller redsel, følelser som er naturlige og viktige for mennesker.

2.1.1.2 Utrygg, ambivalent tilknytningsstil

Barn med utrygg, ambivalent tilknytningsstil gjør generelt mye ut av seg. De kan oppleves klengete og nærmest klamre seg fast når tilknytningssystemet deres aktiveres, ved at de kjenner seg overveldet av følelser eller frykt, eller når de står i reell eller tenkt fare. Barnet gjør sitt beste for å bevare tilknytningen til omsorgspersoner og det har lært å ty til sterke virkemidler for å sikre seg trygghet og nærhet. Det er blitt deres strategi. Barn med denne tilknytningsstilen har erfart at det også kan få oppmerksomhet ved å brått være avvisende og dette kan føre til en ambivalent og uforutsigbar atferd, som likevel kan summeres som kraftfull (Halstensen, 2013, s. 90). Barnet har så sterkt behov på å opprettholde relasjonen til omsorgspersonen at det går på bekostning av det medfødte behovet for utforsking og autonomiutviklingen (Wennerberg, 2013, s. 123).

2.1.1.3 Utrygg, unnvikende tilknytningsstil

Barn med denne stilen har mange erfaringer med å bli avvist, og går derfor til sterke bestrebelser for å unngå å oppleve avvisning igjen. Disse barna kan fort lukke seg, trekke seg tilbake i sosiale situasjoner og ha vansker med å åpne for å knytte seg til andre og vise sine

relasjonelle behov. De har et strategi som går ut på å komme avvisningen i forveien og slik beskytte seg fra å igjen bli avvist. De vil bruke mange krefter på å unngå oppmerksomhet, og på å deaktivere tilknytningssystemet sitt. Den underliggende hensikt er å gjøre relasjonen til omsorgspersonen best mulig (Wennerberg, 2013, s. 120).

Barnet vil ofte virke svært selvstendige og uavhengig, og det kan synes som om de er upåvirket av stressende situasjoner. De vil tilsynelatende mestre situasjonen på yttersiden, med store kostnader i form av ensomhet, skam og vedvarende stress på innsiden. Barnet er overlatt til å håndtere situasjoner som det enda ikke er i stand til å håndtere (Broberg et al, 2008, s. 169).

2.1.1.4 Desorganisert tilknytningsstil

Den fjerde tilknytningsstilen kalles *desorganisert tilknytningsstil*. Som navnet indikerer er dette et tilknytningmønster som er desorganisert, det vil si at tilknytningssystemet bryter sammen når det aktiveres. Den tydeligste forskjellen disse barna har opplevd i forhold til barn med organisert tilknytning er å leve i et samspill med sin omsorgsperson som i sterk grad er bygd på frykt. Ofte ser man denne tilknytningsstilen hos barn som har relasjonelle traumer. Å leve i frykt for vold, overgrep, straff eller andre uforutsigbare utfall, gjør at barnet utvikler motstridende indre arbeidsmodeller, som for omgivelsene kan virke kaotiske og vanskelig å tolke. Barnet har måttet forholde seg til alvorlig grad av uforutsigbarhet, og det blir umulig for barnet å finne frem til en tilpasset og organisert, relasjonell atferd. De indre arbeidsmodellene kan både føre til at barnet både blir utagerende og innadvendte. Utagering kan forekomme som aggresjon, manglende hensyn eller trass, mens det innadvendte er mer skjulte problemer med redsel, nedstemthet, angst og sosial isolasjon. Det estimeres blant forskere at 50 -80% av denne gruppen bærer på relasjonelle traumer. (Halstensen, 2013, s. 92).

2.1.2 Tilknytning til Gud

Forskere ønsket å teste hvordan tilknytningsteori kan gi kunnskap om hvorfor og hvordan menneskers relaterer seg til Gud (Halstensen, 2014, s. 120). På samme måte som de indre arbeidsmodellene muliggjør at barnet kan kjenne tilknytning til en omsorgsperson som ikke er

til stede og likevel ha tilgang til tryggheten omsorgspersonen kan gi, kan et menneske kjenne seg tilknyttet en usynlig Gud og få tilgang til trygghet og nærhet gjennom den relasjonen (Halstensen, 2014, s. 121).

I det følgende belyses forskningen på menneskers relasjon til Gud, med utgangspunkt i tre av de fire komponentene i en tilknytningsrelasjon.

2.1.2.1 Å søke nærhet til Gud

Kristendommen forkynner en allmechtig og allestedsnærværende Gud og likevel har mennesker gjennom tidene hatt behov for å søke nærhet til Gud, gjennom bygninger, ritualer, bønn, symboler og lignende. Her ser vi hvordan bruken av symboler eller konkretisering av tro kan ha en psykologisk effekt på individet. Slik forankrer man den usynlig guds eksistens og styrker opplevelsen av at Gud er nærværende og lydhør (Halstensen, 2014, s. 121). At mennesker har behov for å søke nærhet til Gud har gjennom tidene vist seg som et velkjent fenomen.

2.1.2.2 Gud som trygg havn

Religionspsykologisk forskning har klar empiri på at når mennesket opplever kriser eller farer i livet, vender det seg til Gud. I tillegg ser man at mennesker vender seg mer til Gud, jo større krisen eller faren er (Halstensen, 2014, s. 121). Videre har man funnet at mennesker som i utgangspunktet ikke har en bevisst tro også henvender seg til Gud for å søke beskyttelse når krisen rammer. For individer som har en tro er det sannsynlig å tenke at Gud er en trygg havn, et sted å søke seg til når livet oppleves for vanskelig å håndtere på egenhånd (Halstensen, 2014, s. 122).

2.1.2.3 Gud som trygg base

Det er solid empirisk støtte for at gudsrelasjonen også innebærer at Gud er som en trygg base for den troende. Her vil altså relasjonen til Gud fungere som springbrett til at mennesket får undersøke sin indre og ytre verden på en selvstendig og autonom måte. Flere studier fra ulike

fagdisipliner viser tydelig at mennesker, som har en tro som spiller en sentral rolle i deres liv, i større grad enn mennesker uten avklart og definert tro, opplever at negative følelser som skyld og uro kan lindres. Andre studier viser til at mennesker med definert tro har en mer åpen og fleksibel mestringsevne og at et kjærlig gudsbilde kan gi tilgang til mer positiv selvfølelse (Halstensen, 2014, s. 122ff).

2.1.2.4 Korresponderende- og kompenserende tilknytning til Gud

Forskere har bekreftet to tilsynelatende motstridende hypoteser om hvordan menneskets relasjonelle erfaringer påvirker gudsrelasjonen. Det ble funnet belegg for at både tryggheten i foreldrerelasjonen kan overføres til gudsrelasjonen. Dette kalles *korresponderende tilknytningsatferd*. Forventningen om lydhørhet fra foreldrene overføres til gudsrelasjonen, men i tillegg fungerer foreldrenes tro som modell for barnets egen tro (Halstensen, 2014, s. 124).

I tillegg fant man at manglende trygghet i tilknytningsrelasjonen med foreldrene kan kompenseres for i gudsrelasjonen. Gud blir en surrogatperson, og barnet har Gud som tilknytningsperson i sine bevisste og ubevisste strukturer av IAM. Den viktigste funksjonen til en slik *komparerende tilknytningatferd* er å dekke emosjonelle behov og avverge aktivisering av tilknytningssystemet. Det er verdt å merke seg at dette kun foregår i de bevisste strukturer hos barnet med utrygg tilknytning. Studiene viser at det utrygt tilknyttede barnet, i de ubevisste strukturer, har arbeidsmodeller som forteller at barnet er helt alene og at lydhør omsorg ikke er tilgjengelig for det (Halstensen, 2014, s. 124).

2.2 Operasjonalisering av relasjonelle komponenter

En viktig grunnpilar for denne oppgaven er at trygg tilknytning gir en sunn, aktiv og ikke-defensiv måte å leve på. Trygg tilknytning kjennetegnes av følelsesmessig åpenhet og av tillit til både oss selv og andre (Wennerberg, 2013, s. 7). Dette gjelder også for relasjonen til Gud. Jeg mener tilknytningsteori gir gode perspektiver for arbeidet med å analysere de utvalgte Jesus-fortellingene, for å finne åpenbare og mindre åpenbare relasjonelle budskap i fortellingene.

I det følgende vil jeg gi innsyn i hvordan jeg har operasjonalisert disse komponentene, ved å presisere og beskrive hva jeg ser etter i tekstene. Dette for at det skal være transparenst overfor hvordan jeg som forsker nærmer meg teksten.

Særlig to menneskelige drivkrefter blir tydelige i tilknytningsteorien, *å søke trygghet og å utforske*. Når jeg i denne oppgaven bruker tilknytningsteori til å undersøke gudsrelasjonen, er denne pendlingen mellom trygghet og autonomi også gjeldende i relasjonen til Gud. Hvordan et menneske balanserer disse drivkreftene, kalles differensiering. Dette er et begrep jeg finner adekvat å ha med videre i oppgaven. Utover å identifisere de to drivkreftene i mennesket, blir det interessant å se nærmere på hvordan det enkelte menneske balanserer mellom behovet for nærhet og autonomi, altså differensiering (Wennerberg, 2013, s. 9). Dette vil jeg komme nærmere inn på i drøftingsdelen.

For å kunne undersøke pendlingen mellom disse to drivkreftene i bibelfortellingene, vil jeg analysere tekstene med særlig henblikk på hvordan de tilkjenner *autonomi, tillit, gjensidighet i relasjoner og anerkjennelse*.

Autonomi: her menes «å skape en fast, sammenhengende og selvstendig identitet» (Wennerberg, 2013, s. 38). Mennesket definerer sin autonomi i relasjon til andre og for at relasjoner til andre skal være genuine og ekte, trenger mennesket å holde fast på sitt avgrensede selv i relasjonen til andre (Wennerberg, 2013, s.38). Autonomi innebærer selvomsorg, grensesetting, selvrepresentasjon og å identifisere og anerkjenne sine egne behov og ønsker. Å tenke på seg selv og definere egne behov og hva man har lyst til har ofte vært fremstilt som en del av menneskets syndige natur (Henriksen, 2014, s. 61). Dermed finner jeg at å undersøke hvordan Gud forholder seg til menneskets autonomi sær interessant.

Tillit: Barnet har tillit til at Gud er der når det gjelder. Gjennomgående i alle komponentene finner jeg at *tillit* spiller en stor rolle når det kommer til gudsrelasjonen, og dette er et viktig begrep for analysen (Halstensen, 2013, s. 98).

Gjensidighet i relasjoner: Gud ønsker relasjon til mennesket, og elsker mennesket før det har gjort noe som helst (Henriksen, 2014, s. 49). Når et individ ønsker relasjon med Gud, kan det stole på at det er gjensidig. *Gjensidighet* er et konsept jeg finner nyttig å lete etter i tekstene

Anerkjennelse: Å bli anerkjent for sine følelser og tanker, og bekreftet av sine omsorgspersoner er avgjørende for hvorvidt basen blir trygg. Jeg ønsker å undersøke hvordan Jesus «løfter» opp mennesker og deres selvtilit i tekstene (Henriksen, 2014, s. 63).

3 ANALYSE

Mennesket kan begripe visse nivåer i en fortelling når det er barn. Etter hvert som barnet vokser, kan den samme fortellingen vise seg med flere lag. I min analyse her vil jeg også undersøke de lagene som kan være litt mer skjult mens man er barn, men som kan tre frem for mennesket underveis i livet. Igjen ser jeg et livsløpsperspektiv som nyttig i oppgaven.

Mange av beretningene fra Jesu liv bærer med seg mange lag av menneskelige aspekter og det er representert tidløse, allmennmenneskelige følelser, tendenser og resonnementer. Det er rimelig å anta at tekstene også i dag vil kunne vekke gjenkjennelse og gi assosiasjoner til eget liv. Jeg undersøker hvilke relasjonelle konsepter som finnes i tekstene, med tilknytningsteori som teoretisk ramme.

3.1 «Jesus går på vannet» (Matt 14, 22-33)

3.1.1 Tekstens kontekst

Foranledningen til fortellingen er krevende for Jesus. Hans gode venn, døperen Johannes, var blitt drept. Jesus ønsker å trekke seg bort for å «være alene» (Joh 14, 13). Han gikk i båten sammen med disiplene og de la over til et øde sted. Han ønsket å finne fred og ro, borte fra folkemengdene, noe som viser seg å være vanskelig. Jesus blir møtt av tusenvis av tilstrømmende mennesker når han stiger ut av båten. Jesus ser dem og får inderlig medfølelse med dem (Joh 14, 14). Han gir dem av sin tid og helbreder mange syke blant dem. Når de blir sultne, metter han dem, på underfullt vis.

3.1.2 Å ivareta egne behov

Fortellingen åpner med en opprydding. Jesus tar ledelsen og sender disiplene ut i båten, for så å sende hele flokken av mennesker som hadde fulgt ham ut i ødemarken hjemover igjen. Deretter klatrer han opp i fjellet for å be. Jesus viser tydelig at han har behov. Behov for å være sammen med seg selv. Behov for å prosessere alt som har hendt.

Teksten identifiserer Jesus som sant menneske, noe som også viser at Jesus er en del av vår virkelighet og ikke avgrenset og fjern fra hva vi kan ta del i (Henriksen, 2014, s. 41). Ut fra dette finner jeg at det er gode grunner til å anerkjenne at det være et menneske som setter grenser, er tydelig, delegerer ansvar og sørger for hvile og samvær med Gud, er gode og viktige idealer for mennesker den dag i dag. Av tilknytningsteori vet vi hvor viktig det er å finne en trygg havn når verden er overveldende og utrygg. At Jesus så klart viser at han har behov for å rydde plass til å være med seg selv i sin Fars nærvær, anerkjenner de menneskelige behovene for å veksle mellom å søke nærhet og å være et avgrenset menneske, med egne behov (Wennerberg, 2013. s. 38).

I denne fortellingen ivaretar Jesus sitt behov for hvile, skjerming og bønn. Jeg tolker dette til å være en presisering av at omsorg for selvet er et viktig utgangspunkt for enhver menneskelig relasjon. At man har evne til selvrepresentasjon også i relasjon til andre mennesker. Ingen kommer utenom å jobbe med relasjonen til seg selv. Jesus viser her at Gud tåler og ønsker at man ivaretar egne behov.

3.1.3 Selvstendighet og nærhetssøking

Jesus får disiplene i båten innledningsvis i fortellingen. Han sender dem av gårde. Her er også et tydelig bilde på at disiplene har tillit til Jesus. Disiplene har en trygg forankring at Jesus ikke har forlatt dem, men sendt dem på egenhånd ut for å håndtere det som måtte komme. Slik fremkommer det av teksten at Jesus også har tillit til disiplene og deres kompetanse. Relasjonen mellom disiplene og Jesus gjør disiplene kapable til å både søke trygghet, når verden blir utrygg, og gir dessuten motstandskraft nok til å kunne håndtere storm og motvind i livet på egenhånd (Halstensen, 2014, s. 122).

Bibelens tekster er full av bilder og metaforer, også denne. Fortellingens båttur er et bilde på hvordan livet kan oppleves. I livet kan det både storme og være motvind, i form av krevende utfordringer mennesket er nødt til å håndtere. Gjennom relasjonen til Jesus har disiplene erfart at de er betydningsfulle og viktige. De har blitt sett og anerkjent som de er. Og de er ikke overlatt til seg selv, selv om det føles sånn når de blir redde. Jesus viser seg disiplenes tillit verdig, når han går mot dem på vannet.

3.1.4 Tillit og tvil

Det er ulike personligheter blant Jesu disipler. Peter fremstår som en modig og sterk mann mange steder i Bibelen, og er opptatt av å beskytte Jesus. I sine egne øyne ville han aldri ha sviktet (Matt 26, 33). I teksten ser vi motet hans igjen. Disiplene ble skrekkslagne av å se skikkelsen komme mot dem på sjøen og trodde det var et gjenferd. Da Jesus beroliget dem, sa Peter til ham: «Herre, er det deg, så si jeg skal komme til deg på vannet». Peter opptrer ivrig og full av mot og tro. Han viser tydelig at han ønsker nærhet med Jesus. I stedet for å vente til Jesus kommer opp i båten, ber han Jesus om å invitere han til seg. Jeg tolker dette som et dypt ønske om å være nær Jesus, selv om det betyr at han må risikere livet på det. Peter kunne etter all sannsynlighet ikke svømme, det var ikke en vanlig ferdighet på Jesu tid, selv for fiskere. Derfor tolker jeg Peters atferd som drevet frem av sterke følelser av tilhørighet og tillit. Hans tillit til Jesus overgår fornuftig vurdering. Det er en tillitserklæring og dedikasjon, som bekrefter at Peter var modig og sterk. Peter utforsker selvstendig og grensesprengende fordi han har relasjon til Jesus. Igjen finner jeg fremstillingen av Peter svært troverdig, fordi den viser tydelig at Peter er modig og samtidig sårbar og feilbarlig. Slik kan denne fortellingen snakke sant om hvor sammensatte mennesker er og at det er helt naturlig å inneha flere, og gjerne motstridende egenskaper på en og samme tid.

Peter går noen skritt på vannet, med blikket festet på Jesus. Han blir grepet av frykt når han legger merke til bølgene. Han begynner å synke. Frykten til Peter øker raskt. I vers 30 er Peter i ferd med å synke ned i vannet, og han roper: «Herre, berg meg!» og Jesus nøler ikke med å rekke hånda ut, for å gripe tak i han. Peter er tydelig på hva han trenger. Han søker til Jesus for å oppnå trygghet når han er i fare. Slik nøler han ikke med å vise svakhet og sårbarhet overfor Jesus. Dette tolker jeg som grunnleggende tillit. Her viser Peter at han stoler på at

Jesus er der når han trenger ham. Men han er ikke forskånet for å bli redd. Rett før han synker, har han vist seg som modig og uredd. Peter er likevel ikke nølende når han synker, han vet hvem han skal rope til.

Et annet funn her er behovet Peter viser for å ha individuell kontakt med Jesus. Peter var en av tolv disipler. Det er ikke utenkelig at det av og til kunne bli viktig å søke inn til den individuelle og personlige relasjonen med Jesus, midt i fellesskapet. Peter kommer med en direkte forespørsel til Jesus som jeg tolker som en frimodig tillitserklæring, Peter trer frem med sitt individuelle behov her, et ønske om relasjon. Jesus anerkjenner Peters ønske.

Overgitt til seg selv ute på sjøen opplevde disiplene at bølgene vokste og at båten deres kjempet seg frem i bølgene, i sterk motvind. Dette kan ikke ha vært helt uvanlig for disiplene å oppleve, da mange av de var fiskere. Men da Jesus kom gående på sjøen, ble de lammet av skrekk og jaget hverandre opp. De skrek av angst (v.26) og trodde det var et gjenferd som kom mot dem. I teksten brukes ord som «skrekkslagne» og «angst» og det er sannsynlig at angstnivået rakk å bli svært høyt før Jesus beroliger dem. Å gjenkjenne følelser i bibeltekstene som er velkjente for mennesker i vår egen tid vil kunne fungere som en bro over tidsforskjellen og kulturforskjeller fra vår tid. Her er allmenne, psykologiske fenomener som angst, frykt og panikk presentert som en normalreaksjon når noe ukjent og skremmende inntreffer. Fortellingen fungerer på den måten som en anerkjennelse av vanskelige følelser. Å ha behov trygghet og nærhet når menneskets tilknytningssystem blir aktivert, blir i denne fortellingen fremstilt som en styrke, ikke svakhet. Fortellingen viser måter å håndtere frykt og sorg med tillit til Gud i stedet for ensomhet og avmakt.

3.2 «Den blinde Bartimeus» (Mark 10, 46 -52)

3.2.1 Tekstens kontekst

Denne teksten er fortalt i tre av evangeliene, evangeliene etter Matteus, Markus og Lukas. Jeg har valgt Markus-evangeliet fordi det er denne som navngir Bartimeus.

I denne teksten kommer store, relasjonelle utfordringer til syne blant disiplene, som blant annet dreier seg om å knive om hvem som er størst og best. Jesus møter Bartimeus rett før han skal ankomme Jerusalem på en eselfole, vel vitende om alt som skal skje denne påskeuken.

3.2.2 Tillit og anerkjennelse

Det er rimelig å tro at Bartimeus hadde hørt flere fortellinger om Jesus. Allerede før han har truffet Jesus, har Bartimeus en tro på at dette er en som kan hjelpe ham og at Gud er en barmhjertig Gud..

Bartimeus er blind, i fortellingen sitter han i veikanten og tigger. Han er overlatt til sine medmenneskers nåde. Han har ingen annen fremtidig forsikring enn de slantene som kunne gi mat den dagen. Slik var Bartimeus nederst på den sosiale rangstigen i sitt samfunn. Han var en mann som på grunn av sin funksjonsnedsettelse ble fratatt sin menneskelighet og følelse av likeverd (Henriksen, 2014, s. 33). Hva er det som fører til at Bartimeus roper på Jesus, selv om han vet at han helst ikke skal synes og ta plass? Det krever mot å stå opp for seg selv når omgivelsene krever at han skal ta minst mulig plass i samfunnet. Det kommer implisitt frem i teksten at Bartimeus ikke alltid har vært blind, noe som kan være medvirkende faktor til Bartimeus sin selvrepresentasjon. Han har mistet noe som han ønsker tilbake. Han vet hva han ønsker, og han har frimodighet til å bryte tausheten. Slik blir Bartimeus tydelig for sine omgivelser der og da, gjennom sitt rop etter Jesus. Han trer frem som mer enn tiggeren og den blinde. Han viser seg som Bartimeus, en mann med håp og tro på at Gud kan hjelpe. Og han ignorerer dem som hysjer på ham og henvender seg til Jesus.

3.2.3 Sett og anerkjent

Jesus svarer på Bartimeus sine rop. Han stanser opp og ber noen om å føre Bartimeus til ham. Så spør han et åpent spørsmål: «Hva vil du jeg skal gjøre for deg?» I dette spørsmålet inviterer Jesus Bartimeus til å tre frem med sitt dypeste begjær og ønske, og på den måten å gi til kjenne sine innerste behov. Jesus anerkjenner Bartimeus' rettigheter og autonomi. Jesu invitasjon til mennesker om å tre frem med hvem de er, se seg selv som verdige til å bli hørt og anerkjent, er til stede i mange Jesus-fortellinger (Henriksen, 2014, s.62). Slik gir Jesus

tilbake noe av det Bartimeus har mistet. Og dette skjer allerede i spørsmålet som Jesus stiller til Bartimeus. Bartimeus svarer med sitt innerste, dypeste begjær: «Rabbuni, la meg få synet igjen!» Bartimeus satser alt på Jesus. Han våger å rope, han kaster kappen, på tross av at han ingenting eide, bare for å komme til Jesus, så fort som mulig. Det er som om teksten formidler en indre drivkraft hos Bartimeus. Han vender sin tillit til en person han kun hadde hørt om, men knyttet så mye håp til.

Bartimeus får synet tilbake. Men det ville ikke ha skjedd uten at Bartimeus selv brøt ut av det som bandt han fast. Gjennom å rope etter hjelp uttrykker han tro og tillit til Gud. Av denne fortellingen tolker jeg at Gud imøtekommer og ønsker at mennesket skal tre frem med tydelighet på hva det ønsker og trenger. Gud anerkjenner og validerer menneskets rop om hjelp og begjær.

Møtet med Jesus satte spor hos Bartimeus. Jesus sa: «Gå du! Din tro har frelst deg.» Da gikk Bartimeus og samlet de få tingene han hadde og fulgte etter Jesus. Han var fri. Han hadde fått synet tilbake, og det han ønsket å se mer av var hvem denne mannen Jesus var. Da Bartimeus fikk synet tilbake fikk han både det fysiske synet og evnen til å se ting på en ny måte. Han var i verden på en ny måte, og hadde et sterkt behov for å følge etter Jesus. Det å bli anerkjent og møtt på sitt innerste ønske, kan gi mennesker nytt blikk for seg selv og omverdenen. Han oppdager at han kan velge fritt og nøler ikke med å følge etter Jesus. Dette tolker jeg som en fortelling om håp. Håp for mennesker som bokstavelig talt, eller billedlig, sitter i mørket. For barn som har vanskelige relasjonelle erfaringer med seg i livet er det viktig med slike håpsfortellinger, fordi de fungerer som vitnesbyrd om at endring til det bedre er mulig.

3.3 «Sønnen som kom hjem» (Luk 15,11-24)

3.3.1 Tekstens kontekst

«Sønnen som kom hjem» er en av tre liknelser som Jesus fortalte for å gi bilde på hvordan Gud elsker mennesker, ubetinget. Dette gjør han som et tilsvarende svar til fariseernes og de skriftlærdes murring om Jesu omgang med syndere. «Sauen som ble funnet igjen»,

«sølvmynten som ble funnet igjen» og «Sønnen som kom hjem» tar alle utgangspunkt i noe som er tapt, som blir funnet igjen eller kommer til rette og hvor stor glede Gud har i det.

3.3.2 Skyvefart ut i verden

Persongalleriet i denne lignelsen er en far og to sønner. Fortellingens hovedperson er den yngste sønnen, som fra første stund i fortellingen ønsker å få sin del av arven fra sin far. Siden faren i fortellingen fortsatt lever, tolker jeg dette som et eksplisitt uttrykk for at sønnen ønsker å bryte opp og å forlate sin familie. Faren er ikke juridisk forpliktet til å gi sønnen det han etterspør, men gjør det likevel. På denne måten anerkjenner han sin sønns behov for å bevege seg ut i verden på egen hånd, han tilkjenner tillit til at sønnen skal kunne klare seg selv. Jeg finner ingen formaninger fra faren til sønnen om hvordan han skal leve. I kraft av å være en lignelse, hvor farsfiguren er Gud, gir fortellingen tydelige bilder på hvem Gud er og hvordan Gud forholder seg til mennesker.

Gud fremstilles som en trygg base, som på tross av kjennskap til menneskets tilbøyelighet til å trå feil, utviser tillit til menneskets kapasitet til å leve selvstendig i verden. Med autonomi og begjær, i fellesskap med andre og med evne til å søke hjelp når det trengs. Dette gir også klare indikasjoner på hva Gud ikke er. Gud fungerer ikke som en bokholder-Gud, som holder føring med våre seiere og nederlag som om det var et regnskap som skal gå i pluss. I denne teksten tegnes et bilde av en farsfigur som gir sine sønner frihet til å selv velge sitt liv, og samtidig er etablert som en trygghet som ikke forsvinner når den yngste sønnen opplever å mislykkes i sitt prosjekt.

Sønnen er ikke sen med å selge unna det av farsarven som tilfalt ham og sette fart ut av hjemmet og bort fra det han kjenner. Det at han dro til et land langt borte, understreker at han hadde behov for å få avstand mellom seg og barndom, opphav og familien. I lys av tilknytningsteoriens to viktigste bevegelser, søken etter trygghet og selvstendig utforsking, tolker jeg dette som en naturlig del i menneskelig autonomi; begjær. For denne sønnen var det viktig å reise bort hjemmefra for å finne seg selv, og sønnens behov for autonomi og selvstendighet er noe som blir ivaretatt og respektert av faren. Slik er det rimelig å tenke seg at denne bevegelsen bort fra hjemmet og familien er et bilde på en prosess alle mennesker, på

ulike måter, trenger for å finne frem til seg selv og leve selvstendig og autonomt. Denne bibelteksten understreker at Gud både tillater og ønsker dette for mennesket.

3.3.3 Å komme til seg selv

Sønnen går på en smell. Han surrer bort hele formuen på et vilt liv, står det i teksten. I lys av psykologi og tilknytningsteori tolker jeg sønnens feilsteg som et ledd i prosessen med å finne seg selv. For å lære trenger mennesket å kjenne til sine egne grenser, finne frem til sine verdier og slik karre seg frem til en erkjennelse av hvem man er, hva som er viktig, hvor man tilhører og hvem man vil være. Denne prosessen er ikke lineær og heller ikke uten risiko for å mislykkes. Richard Rohr sier i boken «Falling upward»:

«Falling, losing, failing, transgression and sin are the pattern, I am sorry to report. Yet they all lead toward home» (Rohr, 2012, s.67).

Rohr berører det menneskelige fenomenet som dreier seg om at mennesker gjennom en kamp som innebærer å miste, ignorere, savne og velge, kan oppnå å gjenfinne seg selv, på et dypere nivå. Jeg finner at fortellingen gir et bilde på det brutale og kompliserte i prosessen med å finne seg selv, mer enn at den er en fordømmelse av sønnens valg. Det er likevel rimelig å konstatere at den yngste sønnen har kastet bort det han eide på et liv med tomme verdier. Han er enda ikke kommet til seg selv og det kan virke som han forveksler ekte tilhørighet med fest og moro.

Sønnen lider. Lidelse er velkjent for mange mennesker, også for enkelte barn. Lidelse er i fortellingen mangelen på trygghet, nærhet, anerkjennelse og tilhørighet til andre. I tillegg er det rimelig å tenke seg at sønnen kjente på en enorm skamfølelse over tap av status, penger, verdighet og at han til sist måtte kripe inn i grisehuset og mette seg av det grisene spiste. Det å miste alt og å være avhengig av å tigge om hjelp oppleves som en krenkelse av egen verdighet (Henriksen, 2014, s.23). «Han ønsket bare å få mette seg med de belgfruktene som grisene åt, og ingen ga ham noe» (v.16). Slik tolker jeg at lidelsen til sønnen var så stor at han kun hadde dette ene for øyet, å holde seg i live. Og det var der nede i mørket at han oppdaget hvem han var, når alt annet var skåret vekk. I psykologisk forstand skjer det et gjennombrudd i sønnens erkjennelse i sammenbruddet, fordi han kommer styrket ut av det. I sønnens verden

har sammenbruddet allerede skjedd før han kommer til seg selv. På grunn av sammenbruddet, kom gjennombruddet. Det er et gjennombrudd som må til for at prosessen med å reise seg igjen kan begynne. At mennesket får kontakt med sitt innerste, sin tillit, sitt håp og sin autonomi er starten på den lange veien hjem.

Denne fortellingen bringer med seg en anerkjennelse av den menneskelige lidelse, og skammen og tapsopplevelsene som mange barn lever med. Men den formidler også håp om forandring og oppreisning. I kirkelig undervisning bør det snakkes sant om livet, slik at mennesket kan gjenkjenne sitt eget liv i fortellingene.

3.3.4 Finne veien hjem

Når sønnen kommer til seg selv, er det tydelig i teksten at han umiddelbart husker hvem han var i farens øyne. Han øyner håp om noe annet enn det han nå har, og selv om han ikke ser for seg at han får sin gamle plass som sønn tilbake, er håpet knyttet til farens nåde. Han håper på en plass i husholdningen som en tjener, ikke sønn. Her tolker jeg sønnens resonnement som en erkjennelse av sin egen skyld og en villighet til å ta straffen, her ved å gi avkall på sin plass som sin fars sønn og heller ta plass som hans tjener. Han øver på hva han skal si til sin far, og sønnen viser handlekraft og tillit til sine egne vurderinger. Det er som om han gjør opp regnskap og finner tillit til farens barmhjertighet. Han finner mot gjennom erkjennelsen. Han øyner håp om et bedre liv, gjennom å aktivt minne seg selv om hvor og hvem han kommer fra. Minnet om hvem faren er, fungerer dermed som utgangspunkt for at sønnen tar et selvstendig, autonomt valg, bryter opp og tar fatt på veien hjem.

Denne fortellingen viser viktige aspekter ved hvem Gud er. Gud er menneskets skaper og utgangspunkt. Gud gir mennesket fri vilje til å selv navigere i verden, ta selvstendige og frie valg. Gud ønsker gjensidig relasjon med mennesket gjennom livet, men gir mennesket frihet til å velge selv. Gud er alltid en tilgjengelig, uavhengig av hva mennesket har gjort eller unnlatt å gjøre. Gud har medfølelse for menneskelig lidelse og feirer alltid når mennesker som har tatt avstand til Gud, finner veien hjem igjen. Denne fortellingen er først og fremst et bilde på en kjærlig og nådig Gud, som elsker med ubetinget kjærlighet.

Faren overgikk sønnens forventninger i fortellingen. Han anerkjenner sin sønns lidelse ved å få inderlig medfølelse med ham (v. 20b) og løper sønnen sin i møte, gledesstrålende. Sønnen bekjenner sin skyld for faren, og faren roper til tjenerne at hans sønn er kommet hjem og at han skal kles opp som en sønn og ikke tjener, at det skal feires, ikke straffes. Slik tolker jeg at Gud ønsker fellesskap med mennesket, på en inderlig og kjærlig måte. Ønsket om at Gud skal være en trygg havn og en trygg base i menneskers liv er derfor et gjensidig ønske for mennesket og Gud.

3.4 «Jesus viser seg for disiplene ved Tiberiasjøen // Jesus og Peter» (Joh 21, 1-19)

3.4.1 Tekstens kontekst

Peter får tøff medfart i påskeuka og i tiden etterpå. Mye skyldes at han mister sin mester og venn, Jesus. At Jesus har forberedt disiplene på sin død og oppstandelse virker ikke lindrende på sjokket og fortvilelsen blant disiplene. I tillegg til denne fortvilelsen møter Peter sin egen menneskelighet i påskedramaet. Han, som fremstår som Jesu livvakt og beskytter har lovet: «Jeg vil gi livet mitt for deg» (v. 37b) til Jesus. Han blir redd og svikter ved første korsvei. Han banner på at han ikke kjenner Jesus. Da hanen galer, kommer erkjennelsen av hva som har skjedd. Peter gråter av fortvilelse.

3.4.2 Tyngden av å være menneskelig

Peter er den som tar initiativet til å gå ut og fiske. Å fiske var noe Peter kunne før han kjente Jesus. Peter har møtt Jesus etter oppstandelsen, alltid sammen med de andre disiplene. Klarte Peter å møte Jesu blick? Det er sannsynlig at Peter skammet seg og sørget over tapet av den han trodde han var. Fisketuren var kanskje en manøver for å holde ut natten? Ut fra den posisjonen Peter selv har ønsket å ha i disippelflokken, som den sterke og solide, lett brautende Peter, har han fått kjenne at fallhøyden var stor og det er sannsynlig at han hadde det svært vondt på innsiden.

For alle som har opplevd å skuffe seg selv, vil denne fortellingen kunne vekke gjenkjennelse. Peter tar initiativ til å fiske, kanskje håper han at det skal gi forutsigbarhet og ro, midt i kaos. Vennene slår straks følge med ham. Jeg tolker dette som samhørighet og gjensidig omsorg. Her kommer en vilje til å anerkjenne hverandres strev til syne, ved at disiplene søker nærhet til hverandre, midt i den vanskelige perioden.

3.4.3 Oppmuntring og oppvåkning

Disiplene kjente ikke igjen Jesus etter nattens fisketur. Selv om denne fortellingen har store likheter med hvordan Peters første møte med Jesus var (Luk 5, 11), kjenner han ikke Jesus igjen før Johannes ser det. Mye stod i veien for at Peter og de andre disiplene skulle kunne klare å gjenkjenne sin venn Jesus; sorg, smerte, svik og deres indre kamper. Dette ser jeg som bilde på hvordan mennesket kan miste evnen til å se klart når det er i dyp affekt. Jesus tyr til en gjentakelse av en tidligere opplevelse de har hatt sammen. Han ber dem om å ikke gi opp, selv om det ikke ble fisk den natta, og oppmuntrer dem til å kaste ut garnet på høyre side av båten. Høyre side brukes ofte som et symbol på den aktive siden, og jeg tolker Jesu tilrop til de trøtte, medtatte og mismodige disiplene sine som oppmuntrende tilrop for å vekke til live det i dem som sørger, det som er numment og sovende. En anerkjennelse av deres smerte og kjærlig påminnelse av hvem de er for ham.

Når garnet fylles opp, fylles disiplene opp. Det som skjer i Peter er at han, når han gjenkjenner Jesus, kaster seg ut av båten. Han har ikke tid til å sitte i ro i båten til den når land. Han vil inn til Jesus, selv om de bare er omkring 100 meter fra land. Sterkere enn skylden og skammen er tilhørigheten til Jesus.

3.4.4 Å bli sett på dypet

Jesus ser Peter. Han vet hva Peter bærer på. Samtidig løfter han frem relasjonen deres ved leirbålet, insisterer på reparasjon av det som gikk i stykker. Slik tolker jeg at Jesus tar på alvor sin relasjon til Peter, og hva som trengs for dem begge etter Peters svik. En gjenopprettelse. Jesus gjør det ved hjelp av tre enkle spørsmål, ikke ved å pirke i hendelsen. Det er Jesus som forløser gjenopprettelse av forholdet, tilliten mellom dem. Han spør på ulike måter om Peter

elsker ham. Tre ganger spør han, like mange ganger som Peter fornektet å i det hele tatt kjenne Jesus. Hver gang Peter bekrefter at han elsker Jesus, får han tillit tilbake fra Jesus ved et tydelig oppdrag i ulike ordelag: «Fø lammene mine», «vær gjeter for sauene mine» og «Fø sauene mine» (v. 15-18). Jesus anerkjenner Peter som både en sårbar og ansvarlig person, både ved å ta på alvor Peters dype skam og skyld, med påfølgende indre behov for å komme til rette med sitt svik. Her tolker jeg at det som ble ødelagt i relasjonen mellom Jesus og Peter handlet om tillit, og at det er Peter som har ansvaret for å reparere. Jesus forløser dette hos Peter, ved å stille spørsmålene han trenger å høre svarene på, og som Peter trenger å si. Jesus nøler ikke med å vise Peter gjenopprettet og forsterket tillit som respons, ved å velge ut nettopp Peter til å lede flokken videre.

Fortellingen viser dype, psykologiske aspekter ved Gud. Gud ser til dypet av mennesket, vet om menneskets indre kamper og at forsoning er nødvendig for at mennesket skal leve godt med seg selv. Menneskets forsoning med hva som har skjedd og forsoning med oss selv som feilbarlige og sårbare er nødvendig for en sunn autonomi og tillit til omgivelsene. Teksten forteller også at Gud kan virke fraværende når livet er vanskelig. Det er fordi mennesket selv er forhindret i å se og gjenkjenne Gud, på grunn av sitt indre strev, ikke fordi Gud er ikke er nærværende. Gud forventer ikke at mennesket er uten svik, og kan gi helt vanlige mennesker med store og krevende oppdrag.

3.5 Sammendrag av analysen

Jeg har analysert fire utvalgte tekster fra Det Nye Testamentet, i lys av tilknytningsteoretiske konsepter og vil nå presentere mine to hovedfunn. Disse blir med inn i drøftingen og vil bli presentert nærmere i kapittel 4. Mine hovedfunn kan summeres i to punkter: Gud er en relasjonelt orientert og kjærlig tilknytningsperson og Gud anerkjenner menneskets drivkrefter.

4 DRØFTING

I kirkelig undervisning kommer kateketen i kontakt med mange barn og unge. Ved å bevare sitt profesjonelle og nysgjerrige blikk, med kunnskap om hva som kan ligge bak urovekkende eller avvisende atferd, kommer kateketen i posisjon til å møte barnet med ivaretagende forståelse, varme grenser og en rolig, stødig tilstedeværelse. I denne oppgaven er det ikke plass til å drøfte kateketens relasjonelle mulighetsrom eksplisitt, men det vil likevel være implisitt til stede, gjennom drøftingen av bibelfortellingenes relasjonelle ressurser i lys av tilknytningsteori. På bakgrunn av ny kunnskap kan kateketen påvirke og utvikle egen praksis, i møter med barn og unge i kirken.

I kirkelig undervisning er bibelfortellinger sentrale, og i alle barnegrupper som er samlet i kirka, og som hører bibelfortellinger, er det viktig å huske på at hvert enkelt barn også rommer sin egen, personlige fortelling. Hva skjer når historier fra en annen tid, i en hellig bok, møter fortellingene i et barn? Det er et spørsmål uten konkrete og målbare svar. Likevel lar jeg Robert Coles tanke om at fortellinger kan virke som livshjelp for barnet gjennom livet (se side 3) fungere som et frimodig innsteg i drøftingsdelens spørsmål: Hvordan kan de to hovedfunnene fra analysen virke på barn med ulike tilknytningsstiler, med særlig henblikk på gudsrelasjonen?

4.1 Gud er en relasjonelt orientert og kjærlig tilknytningsperson

I alle tekstene finner jeg tilknytningsteoretisk evidens som anerkjenner Gud som kjærlig og omsorgsfull tilknytningsperson. Jesus møter mennesker på en slik måte at de får mulighet til å vokse og utvikle seg som mennesker og se seg selv som elsket og verdifull. Teologisk sett er det nettopp Jesus som åpenbarer for menneskene hvem Gud er. I denne oppgavens analysedel har vi sett at hver fortelling gjennomsyres av Guds grunnleggende kjærlighet og omsorg for mennesker og tegner slik et ideelt bilde av Gud som tilknytningsperson.

Gjennomgående i alle bibelfortellingene finner jeg at Gud ønsker relasjon med mennesker. Jesu relasjon til disiplene bærer preg av tillit som går begge veier. Relasjonen mellom Peter og Jesus er et eksempel på dette. Peter svek Jesus da han fornektet sin relasjon til Jesus etter Jesus ble tatt til fange, og det er rimelig å tenke seg at Peter var skyldbetyngt og skamfull i

møte med Jesus på stranden. Jesus utviser dyp forståelse for Peters indre liv og gir ham livshjelp slik at han kan komme til rette med det han hadde gjort galt (skyld) og viser ham at han er verdig tilgivelse og ny, umiddelbar tillit (hjelp for skamfølelse og knekk i selvbilde). Jesus er i en gjensidig, tillitsfull relasjon med Peter.

Samtidig er gudsrelasjonen annerledes enn menneskets øvrige relasjoner. Det er legitimt å kalle relasjonen for en tilknytningsrelasjon, fordi det er en realitet at mennesket lever under gitte livsvilkår, mens Gud er allmechtig, allvitende, allestedsnærværende og usynlig. Med andre ord er relasjonen mellom mennesket og Gud asymmetrisk (Halstensen, 2014, s.120). Tekstene tyder likevel på at det er en gjensidig relasjon, med det jeg mener er en betoning av kjærlighet, omsorg og psykologisk innsikt. Nå vil jeg se nærmere på hvordan tekstenes budskap om Gud som en kjærlig tilknytningsperson kan virke på barn med ulike tilknytningsstiler.

Trygge tilknyttede barn vil mest sannsynlig finne at budskapet om en kjærlig Gud korresponderer med deres IAM, og at Gud i tekstene fremstår med ubetinget kjærlighet for mennesket. Gudsrepresentasjonen til et trygt tilknyttet barn kan dannes ut fra et trygt ståsted, ut fra omsorgspersonenes evne til å ivareta barnets selv i sitt eget sinn. Slik kan barnets IAM ivareta, befeste og forsterke selvets verdi og barnet vil oppleve seg selv som elskbar og trygg.

For mennesker som knytter seg til Gud, vil de IAM som mennesket har med seg, også være i bruk i gudsrelasjonen. IAM vil inneha mentale representasjoner av hvordan Gud er og hvordan Gud vil møte og ivareta dem, og dette vil være preget av barnets tidlige, relasjonelle erfaringer. For et barn med ambivalent, utrygg tilknytningsstil, vil en aktivering av tilknytningssystemet synliggjøre barnets utrygghet i en overbetoning av søken etter nærhet til Gud. Det er rimelig å anta at dette kan føre til at barnet får en klamrende og intens søken etter Gud, spesielt i vanskelige perioder av livet. Gudsrelasjonen baseres dermed på en form for relasjonell mistillit som gjør barnet overbevist om at det selv må sørge for å opprettholde tilknytningen til Gud. Dette kan hindre vekst i relasjonen til Gud, i tillegg til begrensningene dette legger for barnets egen autonomi og selvstendige utforsking.

For barn med utrygg, unnvikende tilknytningsstil vil deres IAM kunne gi en negativ modell av andre. Dette kan også gi mistillit og dissonans i barnets relasjon til Gud, siden det for det unnvikende barnet er vanskelig å se seg selv som elskbar og ha tillit til at Gud virkelig er

kjærlig og tilgjengelig. Siden barnet vil overbetone sin selvstendighet, vil også dette bli til hinder mot faktisk å søke Gud og å tre frem med hele seg i relasjonen til Gud (Granqvist, 2023, s.120 ff). Gud kan fungere som en eksplisitt, teistisk figur som barnet trenger at finnes, men på avstand. Ved å holde Gud på avstand, stenger barnet også for egen tilgang til den trygghet og nærhet som gudsrelasjonen kunne ha gitt. På tross av at de tilsynelatende håndterer motgang og kriser uten å bli synlig preget av dette, har disse barna høyt stressnivå i kroppen. Under overflaten kan presset og stresset bygge seg opp, det er ensomt å ikke våge å bli synlig med frykten og strevet i livet sitt. Teksten om disiplene i båten, som er tydelig og synlig angstfylte over spøkelset de ser komme mot seg på vannet, viser voksne menn som våger å være redde sammen, i stedet for å skjule seg og bære angsten på innsiden. Dette kan gi disse barna budskap om en annen form for håndtering av frykt. Kanskje kan dette på sikt bli brikker i et endringspuslespill?

Barn med desorganisert tilknytningsstil har ofte motstridende IAM, også i gudsrelasjonen. En stor del av disse barna har opplevd relasjonelle traumer. Spesielt når barnet opplever at det er omsorgspersonen både er den de må søke seg til når det er i fare og samtidig er den de flykter fra, vil tilknytningssystemet bryte sammen. Dersom Gud anvendes som en surrogatperson av barn med desorganisert tilknytning, kan dette føre til et bilde av gud som er fragmentert, motstridende og usammenhengende. For desorganiserte kan IAM inneholde motsetningsfylte bilder av Gud som både er kjærlig og straffende, tilgjengelig og avvisende (Granqvist, 2023, s. 234).

Igjen vil jeg fremholde viktigheten av, spesielt for utrygt og desorganisert tilknyttede barn, å møte fortellinger og budskap som eksplisitt utfordrer forvrengte, implisitte representasjoner barnet kan erverve seg av Gud som konsekvens av sine tidlige relasjonserfaringer. De ambivalente kan forestille seg at Gud ikke er til å stole på, de unnvikende kan være overbevist om at de til syvende og sist vil bli avvist av Gud, og de desorganiserte strever med motsetningsfylte og kaotiske forestillinger om Gud.

Det vil, i en fortellerstund i kirkelig undervisning, ofte være representert barn med både trygge, utrygge og desorganiserte tilknytningsstil. Utfordringen for den som er ansvarlig for å forberede bibelfortelling og formidling er å arbeide målrettet, med tanke på de korrigerende

faktorene i forhold til negative gudsrepresentasjoner. Som analysen i denne oppgaven viser er det mange korrigerende og frigjørende, relasjonelle aspekter å hente frem i alle fortellingene.

4.2 Gud anerkjenner menneskets drivkrefter

To sentrale drivkrefter i menneskelig utvikling er søken etter trygghet og selvstendig utforsking. På den ene siden trenger barnet trygghet, nærhet og tilhørighet for å prosessere og håndtere verden, følelser og opplevelser. På den andre siden trenger det å være trygg nok til å finne sin egen identitet, ved å definere et eget avgrenset *jeg* som utforsker og lærer, orienterer seg selvstendig og nysgjerrig i verden, som et autonomt *selv*. Den svenske psykologen Tor Wennerberg kaller balanseringen mellom disse kreftene for *differensiering* og denne balanseringen er en livslang prosess. Utrygg tilknytning skaper ubalanse i differensieringen og forstyrrer et menneskes motivasjon og mulighet for å virkeliggjøre selvets medfødte potensial (Wennerberg, 2013, s. 7).

4.2.1 Gud som trygg havn

I alle fortellingene har jeg funnet bilder på Gud som trygg havn for mennesker i ulike former for kriser og vanskeligheter. I «Jesus går på vannet» roper Peter etter Jesus mens han synker ned i vannet og er i ferd med å drukne. I fortellingen «Bartimeus» finner vi det velkjente Kyrie-ropet, ropet om hjelp, som i dag tilhører liturgien i Den norske kirke. Videre funn i fortellingen «Sønnen som kom hjem» viser at sønnen søker tilbake til trygghet og sin far når han når bunnen. I «Jesus viser seg for disiplene ved Tiberiasjøen» er Peters stup ut i sjøen, for å komme til Jesus fortrest mulig, en søken etter nærhet hos sin mester og venn. Selv om Peters feilsteg kunne ha ført til at Peter vegret seg for å møte Jesus, er det tydelig at relasjonen med Jesus er trygg havn for Peter likevel.

Når tilknytningssystemet i et menneske er aktivert, ved at det møter vanskeligheter, kriser og farer i livet, vender mennesket seg til Gud (Halstensen, 2014, s. 121). Og de troende vil oppleve at følelser av uro og skyld kan lindres ved å ha relasjon til Gud. Hvordan vil dette fortone seg for barn med ulike type tilknytningsstil?

Barn med trygg tilknytning vil gjenkjenne trygg havn-aspektet fra andre relasjonelle erfaringer med omsorgspersoner. De har lært at det er naturlig og ønskelig å uttrykke redsel og uro når de føler det, og de blir tatt imot på en god og adekvat måte. Etter hvert har barna med trygg tilknytning utviklet indre arbeidsmodeller som hjelper dem å regulere følelser uten at tilknytningspersonen lenger er fysisk til stede. Trygt tilknyttede barn har tillit til at tilknytningspersonene deres er lydhøre og at de er verdige kjærighet og omsorg. Ved å forutsette at Gudsrelasjonen er korresponderende med barnets IAM, vil de trygge barna ha denne tilliten til Gud som trygg havn, også i sin ubevisste, indre verden (Halstensen, 2014, s. 123). Disse fortellingene vil kunne utvikle og forankre barnets forhold til Gud, og det er viktig, også for de trygt tilknyttede barna, å få tilgang til slike fortellinger i sitt repertoar.

Generelt vil derimot barn med utrygg og desorganisert tilknytning streve med å ta i bruk sine omsorgspersoner som trygg havn (Halstensen 2014, s. 117). Individuer med utrygg tilknytning og som er såret i relasjoner med omsorgspersoner, kan ha særskilt tendens til å ta i bruk Gud som tilknytningssurrogat. Dette kan bli til livshjelp for barnet. Slik åpnes det for en *kompenserende* relasjon til Gud. Gud kan da fylle rollen som trygghetsskapende omsorgsperson som gir barnet mot til å våge å stole på Gud. Slik jeg ser det kan disse bibelfortellingene bidra til å utvikle barnets kunnskap om Gud, på et bevisst, kognitivt nivå. Tilknytningen til Gud fungerer altså som en bevisst, strategisk valgt trygg havn i krevende livssituasjoner.

Men mennesker handler oftest ut fra de ubevisste strukturene i sine IAM. Kan fortellingenes relasjonelle budskap få feste i menneskets indre, ubevisste verden? En av de utfordringene for at dette skal finne sted er avstanden mellom menneskets bevisste tanker og kognitive kunnskap om Gud (gudskonseptet) og hvordan man i sine ubevisste strukturer kan ha IAM som mistror at Guds kjærighet er tilgjengelig (gudsbildet) (Henriksen, 2013, s.66). Dette innebærer at utrygt tilknyttede mennesker på et ubevisst nivå, ikke søker Gud som trygg havn, noe som er i overensstemmelse med at barnet har IAM som forteller at lydhør omsorg ikke er tilgjengelig for det, verken fra Gud eller mennesker (Halstensen, 2014, s. 124).

Wennerberg trekker frem en endringsmulighet for mennesker med utrygg og desorganisert tilknytning. Når et barn med desorganisert stil opplever store vanskeligheter og motgang, kan dette også føre til styrking av barnets differensiering. Krisen fører til at barnet, på tross av sin

utrygghet, blir tvunget ut av sine ubevisste etablerte mønstre og automatiserte tanker om at det ikke finnes noen trygg havn for dem. Gjennom en krise kan et individ bli tvunget til å bruke de mulighetene og ressursene det har i seg og rundt seg, og kan slik bli bedre rustet, også med tanke på tilknytning og evne til å utvikles. Slike ressurser kan også tenkes å være fortellingene barnet har i sitt repertoar. Siden menneskelig identitet ikke er statisk, men dynamisk og foranderlig kan et menneske, gjennom krise, gjøre erfaringer som etter hvert kan endre deres tilknytningsatferd og etablere nye arbeidsmodeller (Wennerberg, 2013, s. 13).

4.2.2 Gud som trygg base for menneskets autonomi

Den andre allmennmenneskelige drivkraften jeg vil løfte frem og drøfte her er menneskets søken etter autonomi og selvstendig utforskning av sin indre og ytre verden, i relasjon til andre mennesker. Spesielt vil jeg nevne funn i den velkjente teksten om sønnen som kom hjem. I min analyse gjorde jeg funn som viser faren velvillighet, ved at han legger til rette for sønnens ønske om å reise ut i verden på egenhånd. Dette tolker jeg som støtte til at Gud anerkjenner og ønsker at mennesker trer frem med sine ønsker og behov og kjemper seg frem til kjennskap til seg selv, andre og omverden på egenhånd. Fortellingen om «Sønnen som kom hjem» målbærer også et kraftig oppgjør med negative gudsbilder. Her er det fravær av en gud som straffer mennesker og som blir skuffet over mennesker. Heller ikke her finner jeg at Gud har betinget kjærlighet eller at Gud krever at mennesket gir avkall på selvrepresentasjon og begjær. Denne fortellingen er gjennomsyret med andre bilder. Disse funnene gir støtte til at Gud anerkjenner mennesket som et avgrenset, autonomt menneske, med fri vilje og indre driv til å virkeliggjøre selvet medfødte potensial.

Gud er allmechtig, allestedsnærværende og allvitende. Ifølge psykolog Pehr Granqvist må Gud i kraft av disse imponerende egenskapene kunne fungere som den aller tryggeste base for mennesket (Granqvist, 2023, s. 77). I tekstene jeg analyserte fant jeg flere funn om Gud som trygg base: Peters modige steg ut på vannet, med Jesus som trygg base, Bartimeus, som blir invitert til å tre frem med sitt innerste behov og ta plassen ingen i samfunnet var villig til å gi ham. Med Jesu invitasjon som base kunne Bartimeus ta plass og representere seg selv. Og i tillegg til funnene i «Sønnen som kom hjem» viser Jesus ekstraordinær tillit til hva den sterke

og svake, modige og redde, selvstendige og avhengige Peter kan få til. Med Gud som trygg base blir det mulig å ta det store ansvaret for å lede disiplene videre.

For et barn med utrygg, unnvikende tilknytning vil IAM føre til en overbetoning av autonomi og selvstendighet. Likevel dreier det seg ikke om en balansert og sunn form for autonomi. Granqvist hevder at det kan virke som om mennesker med unnvikende tilknytning kan mangle en realistisk og sann selvforståelse (Granqvist, 2023, s. 121). Disse barnas IAM inneholder en modell av selvet som eksplisitt er sterk, uavhengig og selvtilstrekkelig, men som implisitt erfarer en grunnleggende følelse av å ikke være elskbar. Mennesker med unnvikende tilknytningsstil kan virke avstengt når det gjelder å snakke om nære ting, selv i nære relasjoner. Motviljen mot å åpne opp og være mottakelig for kritikk kommer av en implisitt, negativ vurdering av tilknytningens betydning og det å gjøre seg emosjonelt tilgjengelig for sine nærmeste. Dette hindrer både den unnvikende og deres nære relasjoner i å kunne få tilgang på den unnvikende sitt virkelige selv. Overbetoningen av å være uavhengig er først og fremst et forsvar mot avvisning og et forsøk på å beholde tilknytningsrelasjonen på best mulig måte, derfor kommer denne defensive beskyttelsen av selvet også i veien for utviklingen av en sunn autonomi.

For utrygt, ambivalent tilknyttede barn kan det være veldig strevsomt å være alene, og dermed går disse barnas overbetoning av å søke nærhet og trygghet på bekostning av deres utforskning og autonomi. Nærhet til andre kan ende med sammensmeltning med den andre og utvisking av selvet. Barnet trenger å ha et avgrenset selv i relasjonen til andre og dette kan være svært vanskelig for et barn med utrygg, ambivalent tilknytning (Wennerberg, 2013, s. 38). Dette krever også at barnet blir bekreftet med sin autonomi av «den andre», for mennesket definerer sin separate identitet i relasjon. Bibelfortellingene viser tydelige aspekter av Gud som ønsker at mennesket skal «tre frem» med sitt eget selv, sine behov, sine ønsker, sine gaver, vurderinger og begjær. Dette forteller også at Gud har tillit til hva et menneske kan mestre og å håndtere på egen hånd. Dette er viktig budskap for et barn som har overbetont sitt defensive behov for å forsvare seg mot å være alene i verden, og som blir høyaktivert, klengete og uselvstendig i sin relasjon til andre. Også i relasjonen til Gud. Barnet undertrykker dermed en allmennmenneskelig, instinktiv forankret livskraft til å utvikle egen evne til å tenke, føle og handle på egen hånd. Et menneske som visker seg ut i forholdet sitt til Gud kan bli intenst

åndelig og oppslukt i sitt trosliv, på bekostning av å relatere seg til sin indre verden og sine omgivelser og øvrige relasjoner.

Det kan være problematisk å få kontakt med sine egne behov. Mange barn med utrygg tilknytning lever med implisitte, defensive handlingsmønstre for å unngå å synes med egne behov. Barn med utrygg tilknytning eller desorganisert tilknytningsstil, kan i tillegg ha utfordringer med å elske seg selv, eller å i det hele tatt vedkjenne seg at det har behov for andre mennesker. Ofte vil barn som har vanskelige relasjonelle erfaringer forklare det vonde som har skjedd med at «de selv er feil» og ha store utfordringer med relasjonen til seg selv (Farstad, 2016, s.70). Derfor finner jeg det interessant og tankevekkende at Jesus, i teksten om Jesus går på vannet, verner så sterkt om nettopp selvomsorg og rydder plass til å ta vare på sitt innerste behov.

Barn som har utrygg eller desorganisert tilknytningsstil bærer altså med seg en relasjonell, tung bagasje som kan larme i relasjoner. Også i forhold til relasjonen til Gud har jeg identifisert klare utfordringer, blant annet i form av mistillit, frykt for straff og følelse av å ikke være elskbar. Vil det dermed kun være barn med trygg tilknytning som har utbytte av å få overlevert bibelfortellinger med et klart budskap om en kjærlig og lydhør Gud?

Å måle hvordan budskap oppfattes og lander i mennesker er vanskelig, noe som også er et velkjent fenomen i kirkelig undervisning. Likevel kan vi også si at tilknytningsteori er håpefull. Terapi og gode, helbredende relasjoner kan på sikt gjøre endringer i menneskets selvbilde og i relasjoner. I tillegg til viktigheten av terapi og helbredende effekt av gode relasjoner, finner jeg ingen grunn til å miste troen på at gode, relasjonelle budskap kan ligge latent og potent i et menneske, som frø som er klar til å slå rot når mennesket er tilgjengelig for det.

5 KONKLUSJON

Kateketen kommer i berøring med mange barn og unge gjennom sitt arbeid. Alle disse barna har med seg en bagasje inn i kirka, i form av relasjonelle erfaringer. Noen er trygge og veltilpasset, andre klengete og kraftfulle. Enkelte barn klarer seg tilsynelatende suverent på egen hånd, mens andre igjen er kaotiske og vanskelige å forstå. Gjennom tilknytningsteori kan

kateketen få økt kunnskap og dermed også forståelse for at det er bakenforliggende årsaker for all atferd. Denne oppgaven har pekt på det håpefulle i hvordan mennesker gjennom hele livet har evne og mulighet for å endre og rehabilitere rigide og defensive indre arbeidsmodeller. Slik kan mennesket oppnå bedre balanse (differensiering) mellom sine to sentrale drivkrefter; å søke nærhet og trygghet når livet stormer (trygg havn) og selvstendig utforsking (trygg base).

Jeg har undersøkt hvilke relasjonelle ressurser som finnes i sentrale Jesus-fortellinger. Mine to hovedfunn er at Gud er en relasjonelt orientert og kjærlig tilknytningsperson og at Gud anerkjenner menneskets drivkrefter. Spesielt vil jeg trekke frem funnene om at Gud inviterer mennesket til å tre frem med sine behov, sitt avgrensede *jeg* og ta plass. Fraværet av en straffende og fordømmende Gud er i seg selv et funn som befester Gud som en nådig og kjærlig Gud, med forståelse for menneskets indre liv.

Hvordan kan dette positive budskapet tenkes å lande i barn med ulike tilknytningsstil? Som forbehold for oppgaven ligger tanken om at fortellinger barn og unge får overlevert, tilføyes deres repertoar, som et narrativt redskap som kan tas i bruk når livet blir vanskelig. I tillegg har jeg pekt på den *kompenserende* hypotesen, som viser at utrygt tilknyttede barn kan ta i bruk Gud som et kompenserende tilknytnings surrogat. Slik kan disse fortellingene virke som korrigerende på negative gudsbilder og selvbilder, på et bevisst, kognitivt plan. Utfordringen er vel og merke at menneskets ubevisste strukturer ikke er like tilgjengelig for nye budskap, og at det er her mange utrygge eller desorganiserte implisitt erfarer at Gud ikke er tilgjengelig for dem, slik deres erfaringer med andre omsorgspersoner har vært. Derfor er det å lege relasjonelle sår en komplisert prosess, som først og fremst krever terapi og helbredende, gode relasjonelle erfaringer.

Opgaven peker likevel på viktigheten av å fortsette å fortelle fortellinger med positive, relasjonelle budskap. Også i kirkelig undervisning. Jeg har funnet at denne oppgavens utvalgte bibelfortellinger gir positive, relasjonelle ressurser og en kjærlig og omsorgsfull presentasjon av Gud. Dette budskapet er godt for å styrke gudsrelasjonen for alle troende. For de utrygge eller desorganiserte kan fortellinger som dette være med på å vise at endring er mulig. Bibelfortellingenes relasjonelle budskap har potensiale til å fungere som brikker i et endringspuslespill i et mennesket på livsveien.

6 Litteratur

- Anker, T. (2022) *Analyse i praksis: En håndbok for masterstudenter*. Cappelen Damm Akademisk.
- Broberg, A., Granquist, P., Ivarsson, T. & Mothander, P.R. (2008) *Tilknytningsteori: Betydningen af nære følelsesmæssige relationer*. Hans Reitzels Forlag.
- Danbolt, L. J. (2014) *Hva er religionspsykologi?: Begrepsavklaringer i en nordisk kontekst I* Danbolt, L. J., Engedal, L-G., Stifoss-Hanssen, H., Hestad, K. og Lien, L. (Red.) *Religionspsykologi* (s. 17-31). Gyldendal Akademisk.
- Farstad, M. (2016) *Skam: Eksistens. Relasjon. Profesjon*. Cappelen Damm Akademisk.
- Granqvist, P. (2023) *Tryggare kan ingen vara?: Anknytning, religion, andlighet och sekularitet*. Fri tanke. (E-bok: [Tryggare kan ingen vara? - Fri Tanke](#))
- Halstensen, K. (2013) *Hvordan blir tillit til?: Om tilknytningsteori som nøkkel til å forstå dynamikken mellom tillit og mistillit i relasjonsdannelse I* Engedal, L.G, Persson, B.L og Torp, E. (Red.) *Trygge rom: Trosopplæring i møte med sårbare og overgrepsutsatte barn og unge* (s. 81-100). Verbum.
- Halstensen, K. (2014) *Når mennesket knytter bånd til Gud: tilknytningsteoriens bidrag til kunnskap om gudsrelasjonens egenart og funksjon I* Danbolt, L. J., Engedal, L-G., Stifoss-Hanssen, H., Hestad, K. og Lien, L. (Red.) *Religionspsykologi* (s. 113-125). Gyldendal Akademisk.
- Henriksen, J-O. (2013) *Relating God and the Self: Dynamic Interplay*. Routledge. Taylor & Francis Group.
- Henriksen, J-O. (2014) *Tro som gjør levende: Evangeliet etter Bartimeus*. Portal forlag.
- Leganger-Krogstad, H. (2019) *Barns og unges respons på bibelundervisning i Den norske kirke*. MF-rapport 1-2019. [Barns og unges respons på bibelundervisning i Den norske kirke.pdf \(mf.no\)](#)

Rohr, R. (2012) *Falling upward: A spirituality for the two halves of life*. Society for Promoting Christian Knowledge (SPCK).

Wennerberg, T. (2013) *Selv og sammen: Om tilknytning og identitet i relasjoner*. Arneberg Forlag.